

Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea

Moni lastensuojelun jälkihuollon asiakas ponnistaa aikuisuuteen hyvin erilaisista lähtökohdista kuin suurin osa ikätovereistaan. Lastensuojelun jälkihuoltoon investoimalla voidaan varmistaa nuorelle oikea suunta aikuistumiseen. Hyvin toimiva jälkihuolto voi ennaltaehkäistä myöhempiä aikuispalveluiden tarvetta sekä ylisukupolvista huono-osaisuutta.

Laadukas lastensuojelun jälkihuolto liittyy ennen kaikkea itsenäistyvän nuoren asumisen turvaamiseen. Jotta nuori ei jää asioidensa kanssa yksin, on jälkihuollon työntekijäresursseja vahvistettava. Kohtaamistyö edellyttää aikaa.

Eryteisesti paljon tukea tarvitsevien jälkihuollon nuorten kohdalla tarvitaan palvelujärjestelmän yhteistä vastuunkantoa ja tasalaatuista palvelua.

Lastensuojelun jälkihuollon sisältöjä tulee kehittää aktiivisesti ja tutkittuun tietoon perustuen. Asiakkaiden ja työntekijöiden yhteiskehittämisen avulla lastensuojelun palveluita voidaan kehittää paremmin asiakkaiden tarpeita vastaaviksi.

Suosituksukset

1. Itsenäistyvän nuoren asuminen on turvattava.
2. Riittävästi aikaa asiakkaalle: Työntekijäresurssit on saatettava kuntoon.
3. Ylisektorista yhteistyötä ja kokonaisvaltaista tukea tulee kehittää.
4. Yhdenvertaisuus palveluiden ja etuuskien saamisessa on varmistettava.
5. Työn sisältöjä ja työskentelytapoja tulee kehittää aktiivisesti, tutkimusperustaisesti ja yhdessä asiakkaiden kanssa.

MITÄ LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO ON?

Lastensuojelun jälkihuolto on yksi osa lastensuojelun kokonaisuutta. Sen avulla varmistetaan, että nuori saa lastensuojelun toimenpiteenä tehdyn sijoituksen jälkeen riittävästi tukea itsenäistymiseen ja aikuistumiseen.

Lastensuojelun jälkihuollon asiakas voi olla alaikäinen tai täysi-ikäinen. Suurin osa jälkihuollon asiakkaista on itsenäistymisvaiheessa olevia nuoria.¹

KENELLÄ ON OIKEUS LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTOON?

Lapsen tai nuoren oikeus jälkihuoltoon syntyy sijaishuollon päättymisen tai avohuollon sijoituksen jälkeen. Edellytyksenä on, että sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.²

Nuorelle voidaan tarjota lastensuojelun jälkihuollon tukea myös silloin, kun järjestäjätaholla ei ole ehdotonta jälkihuoltovollisuutta.³ Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta.⁴

Suositus 1.

Itsenäistyvän nuoren asuminen on turvattava

Moni lastensuojelun jälkihuollon asiakkaista painostaa aikuisuuteen hyvin erilaisista lähtökohdista kuin suurin osa ikätovereistaan ja tarvitsee itsenäistymiseensä paljon tukea. Sijaishuollossa olleet nuoret saattavat erota ikätovereistaan esimerkiksi lapsuudenaikaisten haavoittavien kokemusten vuoksi tai vähäisten läheisverkostojen osalta⁵.

Omaa asuntoa voi pitää elämänhallinnan perusasiiana. Kun siihen liittyvät asiat ovat kunnossa, saattaa nuori edistää paremmin myös muita asioita elämässään. Jälkihuollon asiakkaan asumisen perusedellytykset tulee turvata.

Lastensuojelun jälkihuollon rakenteellisena ongelmana on näyttäytynyt kuntien heikko mahdollisuus tarjota asuntoa jälkihuollon itsenäistyville asiakkaille⁶. Myöskään tuetun asumisen mahdollisuuksia ei ole tarjolla tarpeeksi⁷. Osa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaista on vailla riittävää asumisen tukea tai jopa asunnottomina⁸.

Eduskunnan oikeusasiamies on muistuttanut, että vastuu asumisen järjestämisestä lastensuojelun jälkihuollon asiakkaalle on viimekädessä aina sosiaalihuollolla⁹. Asunnon järjestämiseen liittyvät ongelmat tuleekin korjata hyvinvointialueilla siten, että järjestämisvastuussa oleva taho kykenee hoitamaan lakisääteisen velvoitteen.

Jotta itsenäinen asuminen onnistuu, tarvitaan tukea asunnon hankintaan ja moniin muihin asumiseen liittyvien asioiden järjestelyyn. Lisäksi nuoret kohtaavat ensiasunnoissaan usein yksin olemisen mukanaan tuomia kielteisiä ilmiöitä. Käsittelemättömät asiat omassa elämänhistoriassa saattavat nousta pintaan, kun nuori asuu itsenäisesti ja viettää aikaa yksin. Osa lastensuojelun jälkihuollon asiakkaista kamppailee arjessaan mittavien elämänhallinnan haasteiden kanssa¹⁰.

Tuetun asumisen palveluvalikoimaa tulisi

kehittää. Kuntien vaikeuksiin tarjota asuntoja ja paljon palveluja tarvitsevien nuorten tuen tarpeeseen voitaisiin vastata lastensuojelun jälkihuollon asiakkaille tarkoitetuilla vahvasti tuetuilla asumisyksiköillä. Kun asumisyksikön yhteyteen koottaisiin moniammatillinen tiimi, lähestyisi pirstaloitunut palvelujärjestelmä nuoria. Työntekijät voisivat tukea nuoria tiiviisti ja tarjota apua matalalla kynnyksellä.

Suositus 2.

Riittävästi aikaa asiakkaalle: Työntekijäresurssit on saatettava kuntoon.

Itsenäistyvälle nuorelle toimiva lastensuojelun jälkihuolto ja palvelut koostuvat ennen kaikkea pitkäkestoisista ja luotettavista ihmissuhteista. Tärkein työmenetelmä jälkihuollossa on kohtaaminen. Ilman toimivaa auttamissuhdetta ei saavuteta vaikuttavaa jälkihuoltoa.¹¹

Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöntekijän tulee yhdessä asiakkaan kanssa kartoittaa tämän kokonaistilannetta ja suunnitella, millaisesta palvelujen kokonaisuudesta asiakas hyötyisi. Tavoitteena on varmistaa, että nuori saa tarvitsemansa avun itsenäistymisen tueksi.¹²

Sosiaaliohjaaja työskentelee lähellä asiakasta: hän neuvoo, tukee viranomaisasioiden ja auttaa konkreettisissa arjen asioissa. Erityisesti paljon palvelua tarvitsevien nuorten kohdalla tarvitaan hyvin intensiivistä työskentelyä.¹³

Lastensuojelun jälkihuollon ikärajan nostaminen 25 vuoteen on ollut tärkeä lainsäädännöllinen uudistus. Tämä on kuitenkin nostanut jälkihuollon asiakasmääriä¹⁴. Jotta uudistuksella saavutetaan laadullisia muutoksia, tarvitaan myös jälkihuollon työntekijäresurssien vahvistamista sekä mahdollisuuksia vastata kasvavan asiakasmäärän tarpeisiin.

Tällä hetkellä sekä sosiaalityön että sosiaaliohjauksen resurssit ovat monessa kunnassa

---

Lastensuojelun jälkihuollon tulee tarjota itsenäistyvälle nuorelle riittävästi yksilöllistä tukea.

---

riittämättömät¹⁵. Työntekijöillä saattaa olla vastuullaan useita kymmeniä nuoria. Se tarkoittaa, ettei työntekijä voi luoda luottamuksellista suhdetta nuoreen ja varmistaa, että nuorta ympäröivät tämän yksilöllisen tarpeen mukaiset tukitoimet ja verkostot. Liian vähäisten työntekijäresurssien vuoksi nuori jää asioidensa kanssa yksin.

Vaikuttava lastensuojelun jälkihuolto on paitsi inhimillisesti välttämätöntä myös taloudellisesti järkevää. Nuoret itse pitävät lastensuojelun kaikkien tärkeimpänä asiana sitä, että työntekijällä on nuorelle aikaa¹⁶. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaana olevan nuoren kohdalla voidaan vielä varmistaa, että aikuistumisen suunta on oikea ja että nuori saa tarvitsemiaan eväitä tullakseen osaksi ympäröivää yhteiskuntaa ja kannattelevia suhteita.¹⁷ Hyvä jälkihuollon tuki ehkäisee ylisukupolvista huono-osaisuutta ja aikuispalveluiden tarvetta, mikä tuo pitkällä tähtäimellä yhteiskunnalle säästöjä.¹⁸

Lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityöntekijä- ja sosiaaliohjaajakohtaisten asiakasmäärien tulee olla kohtuulliset. Vaikuttava kohtaamistyö edellyttää, että jälkihuollon sosiaalityöhön säädetään lakisääteinen henkilöstömitoitus. Hyvinvointialueille on varattava riittävästi jälkihuollon sosiaalityöntekijä- ja ohjaajakansseja sekä resursseja ostopalveluna toteutuvaan sosiaaliohjaajan tukeen.

Suositus 3.

Ylisektorista yhteistyötä ja kokonaisvaltaista tukea tulee kehittää

Tällä hetkellä palvelujärjestelmämme on varsin hajanainen, eivätkä palvelut muodosta toimivaa kokonaisuutta lastensuojelun jälkihuollon asiakkaan kannalta. Pahimmassa tapauksessa tämä tarkoittaa, että nuori putoaa palvelujärjestelmän väliin.¹⁹

Itsenäistymisvaiheessa olevien lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden voidaan katsoa muodostuvan ainakin kahdenlaisista nuorista aikuisista. Osa elää itsenäistymisvaiheen kuten ikätoverinsa tarvitsematta erityisen paljon tukea. Toisen ryhmän muodostavat nuoret, joiden elämässä on paljon erilaisia haasteita, jotka heikentävät toimintakykyä ja hyvinvointia. Näitä nuoria palvelujärjestelmämme ei tavoita riittävän tehokkaasti.²⁰

Toimivan monialaisen yhteistyön edellytykset vahvistuvat, kun hyvinvointialueille luodaan hallinnonalat ylittäviä yhteistyömalleja. Varsinkin paljon palveluja tarvitsevien nuorten kohdalla edellytetään palvelujärjestelmän yhteistä vastuunkantoa.

Kodin ulkopuolisen sijoituksen kokeneilla nuorilla on ikätovereitaan suurempi riski ajautua

erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin sekä haasteita kiinnittyä työelämään johtaville poluille²¹. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja ohjausta hakeutuessaan tarvitsemiinsa palveluihin.

Jälkihuollon vastuutyöntekijän on huolehdittava siitä, että nuorella on pääsy keskeisten yhteistyötahojen – kuten TE-palveluiden ja Ohjaamo-toiminnan, päihde- ja mielenterveyspalveluiden, aikuissosiaalityön tai terveystieteiden palveluiden, aikuissosiaalityön tai terveystieteiden palveluiden asiakkaaksi. Työntekijän on myös seurattava sitä, miten palvelut toimivat ja arvioitava niiden vaikutuksia yhdessä nuoren kanssa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että itsenäistynyt nuori saa riittävää psykiatrista tukea ja pääsee matalalla kynnyksellä psykiatrisen tuen piiriin.

Kun lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen, yhä suurempi osa asiakkaista on perheellisiä. Osa heistä kaipaa tukea omaan vanhemmuuteensa, joten oikeanlaista tukea ylisukupolvisten ongelmien ehkäisemiseksi tarvitaan.

Itsenäistyviä lastensuojelun jälkihuollon asiakkaita on autettava hahmottamaan aikuisvaiheen palveluita sekä neuvottava heitä hakeutumaan niiden piiriin ja suunnittelemaan omaa palvelupolkuun. Osallistumisoikeuksien toteutuminen edellyttää, että nuorella on riittävästi tietoa sekä palvelujärjestelmästä että omista oikeuksistaan.

Suositus 4.

Yhdenvertaisuus palveluiden ja etuuksien saamisessa on varmistettava

Lastensuojelun jälkihuolto toteutuu hyvin vaihtelevasti eri kunnissa. Silti jokaisen itsenäistyneen lastensuojelun jälkihuollon asiakkaan tulisi saada asuinkunnastaan riippumatta laadukasta tukea ja palvelua asiakkuutensa aikana.

Lastensuojelun jälkihuolto on nuorelle lailla turvattu subjektiivinen oikeus. Tällä hetkellä tämä oikeus ei toteudu yhdenvertaisella tavalla, vaan nuoret saattavat asuinkunnasta riippuen olla eriarvoisessa asemassa saamansa tuen suhteen. Eduskunnan oikeusasiamies on muistuttanut, että puutteelliset resurssit eivät saa olla este sille, saako nuori yksilöllisiin tarpeisiinsa perustuvaa tukea.²²

Lastensuojelun jälkihuollon kustannuksista on vastannut lapsen sijaishuollosta vastuussa oleva kunta eli se kunta, jossa päätös lapsen sijoituksesta on tehty²³. Aikuistumisvaiheessa nuoret saattavat muuttaa toiselle paikkakunnalle työn, opiskelun, ihmissuhteiden tai muun syyn vuoksi. Uuden kotipaikkakunnan hyvinvointialueen tulee järjestää tukitoimet ja palvelut yhteistyössä jälkihuollon kustannusvastuussa olevan kunnan tai

hyvinvointialueen kanssa²⁴.

Palveluiden järjestämiseen ja kustannusvas-
tuuseen on kuitenkin liittynyt kuntien välisiä
kiistoja²⁵. Jotta palvelujen saaminen ei esty tai
viivästy kuntien tai hyvinvointialueiden välisten
erimielisyyksien vuoksi, tulee yhteisten kansallisten
ohjeistusten olla riittävän selkeitä.

Nuoret ovat usein eriarvoisessa asemassa
itsenäistymisvarojen suhteen. Niiden kertymiseen
vaikuttaa se, miten kunta on perinyt etuuksia sijoit-
uksen aikana. Kuntien käytännöissä on havaittu
eroja²⁶. Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden
yhdenvertainen kohtelu edellyttää selkeää kan-
sallista ohjausta sekä tarvittaessa lainsäädännön
täsmenämistä nuorille myönnettävään taloudelliseen
tukeen ja itsenäistymisvaroihin liittyen.

Lastensuojelun jälkihuoltoa järjestävän tahon
on syytä muistaa, että jälkihuoltoa voidaan järjes-
tää myös sellaiselle nuorelle, jota ei ole aiemmin
sijoitettu sijaishuoltoon tai jonka sijoitus ei ole
kestänyt puolta vuotta. Kunta tai hyvinvointialue
voi siis tukea nuoren itsenäistymistä, vaikkei
ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta olisikaan.²⁷
Tarvitsemme systemaattisesti kerättyä tietoa tämän
lainkohdan käytännön toteutumisesta eri puolilla
maata.

Suositus 5.

Työn sisältöjä ja työskentelytapoja tulee kehittää aktiivisesti, tutkimusperustaisesti ja yhdessä asiakkaiden kanssa

Lastensuojelun jälkihuollon kehittämisen tulisi
olla systemaattista, jatkuvaa sekä tutkimukseen ja
yhteiskehittämiseen perustuvaa. Kehittämistyössä
on kiinnitettävä erityistä huomiota kehitysehdotus-
ten toimeenpanoon: alusta alkaen keskeisimmäksi
tavoitteeksi on otettava kehittämistyön jalkautu-
minen osaksi arjen työtä, ja siihen on varattava
riittävät resurssit.

Lastensuojelun jälkihuollon sisältöjä tulee
kehittää vastaamaan nykyistä paremmin asiak-
kaiden yksilöllisiä tarpeita. Työskentelyn tulee
perustua nykyistä vahvemmin tutkittuun tietoon ja
jatkuvaan osaamisen vahvistamiseen. Tarvitsemme
toimivia kansallisia tutkimuksen ja kehittämistyön
rakenteita sekä resursseja lastensuojelun jälkihuol-
lon tutkimusperustaiseen kehittämiseen.

Erityisesti traumatietoista osaamista tulee
vahvistaa kansallisesti. Sijaishuolto ja sen taustalla
olleet syyt ovat usein jo lähtökohtaisesti olleet
lastensuojelun jälkihuollon asiakkaalle trau-
maattisia tapahtumia. Jälkihuollon työntekijöillä
on oltava osaamista ja ymmärrystä siitä, miten
traumaattiset kokemukset vaikuttavat yksilön
kokonaistilanteeseen.²⁸

Myös ammattilaisten ja nuorten keskinäisiä
yhteiskehittämisen ja yhteistutkijuuden käytäntöjä
ja rakenteita tulee vahvistaa. Yhteiskehittämisen
keinoin ja kokemukseen perustuvan tiedon hyö-
dyntämisellä palveluita voidaan kehittää paremmin
todellisia tarpeita vastaaviksi.²⁹

Asiakkaan osallisuuden toteutumista omissa
asioissaan sekä lastensuojelun jälkihuollon ke-
hittämisessä tulee vaalia ja vahvistaa tietoisesti.
Osallisuuden edistäminen edellyttää vakiintuneita
rakenteita. Palveluiden järjestämisessä tulee
huomioida asiakkaiden osallisuus ja mahdollistaa
heidän aktiivinen toimijuutensa omaa elämäänsä
koskevassa päätöksenteossa. Viemällä osallisuutta
vahvistavia menetelmiä ja toimintatapoja vahvasti
organisaatioiden rakenteisiin, voidaan lapsia ja
nuoria kannustaa jo asiakkuuden varhaisessa
vaiheessa vaikuttamaan omien palveluidensa
suunnitteluun ja osallistumaan näin itseään koske-
vaan päätöksentekoon.

LÄHTEET

1. Forsell Martta, Kuoppala Tuula & Säkkinen Salla (2021) Tilastoraportti 19/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
2. Lastensuojelulaki 2007/417, 75 § - Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon.
3. Lastensuojelulaki 2007/417, 75 § - Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon.
4. Lastensuojelulaki 2007/417, 75 § - Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon.
5. Mm. Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):6, s. 599-620.
6. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 6462/2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen www-sivut, ratkaisuhaku. Viitattu 10.12.2021.
7. Mansner, Riitta (2020) Kohti omaa kotia. Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (toim.) (2020) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
8. Tanja Hirschovits-Gertz, Niina Weckroth, Veera Ikonen & Tarja Heino (2022) Teoksessa Tanja Hirschovits-Gertz, Niina Weckroth & Tarja Heino (Toim.) Ikkuna aikuistumiseen – selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista.
9. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 6462/2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen www-sivut, ratkaisuhaku. Viitattu 10.12.2021.
10. Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):6, s. 599-620.
11. Mm. Pukkio, Saana & Hipp, Tiia (2016) (Toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
12. Manelius, Minna (2020) Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät jälkihuollossa. Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (Toim.) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
13. Manelius, Minna (2020) Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät jälkihuollossa. Teoksessa Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (Toim.) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
14. Forsell, Martta & Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla (2021) Tilastoraportti. Lastensuojelu 2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
15. Tanja Hirschovits-Gertz, Niina Weckroth, Veera Ikonen & Tarja Heino (2022) Teoksessa Hirschovits-Gertz, Tanja & Heino, Tarja & Weckroth, Niina (Toim.) Ikkuna aikuistumiseen – selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
16. Kaijanen, Milja & Koskenkorva, Marjukka & Westlund, Onni (2020) (Toim.) 101-kirjettä. Pesäpuu ry.
17. Mm. Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):6, s. 599-620.
18. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (2019) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
19. Hujala, Anneli & Lammintakanen, Johanna (2018) Paljon sote- palveluja tarvitsevat ihmiset keskiöön. Kunnallisalan kehittämissäätiö.; Yliruka, Laura & Vartio, Riitta & Pasanen, Kaisa & Petrelius, Päivi (2018). Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä: Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
20. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (2019) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
21. Kääriälä, Antti (2020) Always a Step Behind? Educational and Employment Transitions among Children in Out-of-home Care. Helsingin yliopisto.
22. Kääriälä, Antti (2020) Always a Step Behind? Educational and Employment Transitions among Children in Out-of-home Care. Helsingin yliopisto.
23. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 6462/2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen www-sivut, ratkaisuhaku. Viitattu 10.12.2021.
24. Lastensuojelulaki 2007/417, 16 a § - Sijoituskunnan järjestämisvastuu
25. Korkein hallinto-oikeus 10.12.2020/4339. Hallintoriita – Lastensuojelun jälkihuollon kustannukset – kuntien välinen kustannusriita. Korkeimman hallinto-oikeuden www-sivut. Viitattu 10.12.2021.
26. Tanja Hirschovits-Gertz, Niina Weckroth, Veera Ikonen & Tarja Heino (2022) Teoksessa Hirschovits-Gertz, Tanja & Heino, Tarja & Weckroth, Niina (Toim.) Ikkuna aikuistumiseen – selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden tuesta ja palveluista. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. SOS-Kehittäjänuoret (2021) Jälkihuolto on meidän oikeutemme. Sos-lapsikylän www-sivut. SOSblogi ammattilaisille, 10.6.2021. Viitattu 13.12.2021. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (2019) Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
27. Lastensuojelulaki 2007/417, 75 § - Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon.
28. Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (Toim.) (2020) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tanja Hirschovits-Gertz, Tarja Heino, Terhi Laine & Laura Lempinen (2022) Teoksessa Hirschovits-Gertz, Tanja & Heino, Tarja & Weckroth, Niina (Toim.) Ikkuna aikuistumiseen – selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
29. Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (Toim.) (2020) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.; Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

LISÄTIETOJA

Johannes Jahnukainen,
 asiantuntija
 Lastensuojelun Keskusliitto
 johannes.jahnukainen@lsl.fi
 045 231 6729

Anna Tiili,
 erityisasiantuntija,
 Lastensuojelun Keskusliitto
 anna.tiili@lsl.fi
 045 8989 544